

"Izraz šoder nerada uporabljam"

Pogovor z *Marijo Štremfelj*

Besedilo: *Marta Krejan*

Brez lažne skromnosti lahko Slovenci prikrimo vsem, ki pravijo, da imamo vrhunske alpiniste. Krivico bi naredila ženskam, če jih v tem kontekstu ne bi omenila, je pa dejstvo, da je alpinistk pri nas v primerjavi z moškimi relativno malo.

S toliko večjim veseljem sem se zato o meji med alpinizmom in *šodrovstvom* pogovarjala z žensko, s prvo Slovenko, ki je stala na vrhu Mount Everesta. Marija Štremfelj je zagotovo ena izmed najbolj izkušenih alpinistk pri nas, status alpinistke ima že od svojega dvajsetega leta, hribe pa je začela raziskovati že prej. Leta 1979 je kot prva ženska stopila na vrh Kitaraja v Andih, 1986 je splezala na osemtisočak Broad Peak, na vrhu Mount Everesta pa je leta 1990 stala kot prva Slovenka in trinajsta ženska na svetu (Čo Oyu 1995, Daulaghiri 2004). Preplezala je znameniti Nos v kalifornijskem El Capitanu, zmagala na tekmovanju Rock Masters 1990 in preplezala športnoplezalno smer, ocenjeno z 9/9+.

Alpinistka z več kot petintridesetimi leti izkušenj se mi je zdela več kot primerna, da se z njo pogovorim

o morda nekoliko provokativnem vprašanju: Kje je meja med alpinizmom in šodrovstvom? Če sploh je ...

Meje med alpinizmom in *šodrovstvom* ne vidim. Pojem šodrovstvo se le uporablja različno, odvisno, s katerega zornega kota ga gledaš.

Za tvoj vstop v alpinizem je v veliki meri kriv tvoj brat Tone Perčič, načelnik Alpinističnega odseka Kranj v času tvojega odrasčanja. Hribe pa si začela spoznavati že prej, kajne. Kako je bilo videti takrat tvoje pohodništvo in kako si iz tega prišla v alpinizem?

V gore sem hodila v osnovnošolskih letih v okviru veroučnih izletov, torej v skupini. Kasneje me je Tone peljal v hribe tudi za cel konec tedna. Šele sedaj razumem in prav cenim njegovo pripravljenost, da tri čudovite sončne dni preživi s tremi pubertetnicami v *šodru*. A pokazal nam je brezpotje in samotne

Andrej v smeri Hasse-Brandler v severni steni Velike Cine, 31. julij 1980: modernizacija v opremi – trenirka in plezalniki EB s platnenim delom do vrha gležnja. Foto: Marjan Manfreda

ali alpinistična tura, ki vključuje veliko *šodra*, bolj resna prav zaradi povečane objektivne nevarnosti, ki jo s seboj prinese *šoder*. Znati se dobro gibati po njem, kot gorski kozel ali kozica, je lahko vsakemu izziv.

Alenka Jamnik: *Šodrovec* ti navadno reče kdo, ki te želi užaliti in s tem povedati, da si manj izkušen v gorah, manj sposoben, da plezaš le lažje smeri. Nehote ti da s tem vedeti, da je on torej nekaj več (da je bolj izkušen, pleza težje smeri ...). Vsi smo v gorah začeli nabirati življenjske izkušnje z lažjim svetom, lažjimi smermi, le redke izjeme so bile sposobne brez treninga začeti s težkimi vzponi. Zase lahko rečem, da mi še sedaj vzbuja grozo lahek, a zelo krušljiv svet v Rzeniku, ko se spomnim,

kako sva z Maričo (Marijo Frantar) preplezali težko smer. V težkih delih je pa sicer bila skala čvrsta in še kak klin za varovanje se je našel ali sva ga po potrebi zabili. Dobro je, če se v danem trenutku zavedaš svojih sposobnosti in se glede na zdravje, fizično in psihično pripravljenost, čas, ki ga imaš na razpolago, finančna sredstva, motiviranost idr. odločaš o izbiri cilja. Nobene poti, smeri ne smemo podcenjevati, saj ne vemo, kje bomo storili napako, kje nas čaka naš konec te POTI, ki je včasih odvisna od kančka sreče, višje sile, narave ... Treba se je ZAVEDATI tega. V vsakem življenjskem obdobju ti gore dajo mnogo, če jih imaš rad, ne glede na to, kakšno pot si izbereš (lahko, malo težjo ali težko). S prijatelji, ki jim žarijo oči, ali sam. Odločaš se sam.

Jože Zupan: Beseda *šoder* je imela negativen prizvok posebno ob začetkih mojih alpinističnih korakov. Nekateri so se počutili pogumnejše od tistih, ki so plezali v lažjih smereh ali celo ubirali zavarovane poti in na ta način osvajali vrhove. Seveda je bil takšen odnos pri nekaterih prisoten bolj, pri drugih manj. Šlo je za tekmovalni duh, željo po biti boljši od ostalih. Vendar z leti vsem, ki jim je bilo dano okušati prvinsko privlačnost praznine v vertikali ali zgolj prisluškovati kamnom v *šodru*, kako te nagovarjajo v stoterih zvokih pod tvojimi nogami, postaja vse eno in isto. Vzpenjanje proti vrhu. Proti robu stene. Tako da na koncu za vse ostane le še gora.

Marija na vrhu Daulagirija (8167 m), 14. maj 2004: "Moderna oprema na osematisočaku. Vzpon po normalki bi bil po delih na nižji višini šodrv lednem plezanju, sicer pa moj najtežji pristop na kak osematisočak." Foto: Andrej Štremfelj

predele okrog Amfiteatra. To je bilo odločilno za sklep, da se priključim AO Kranj.

Kdaj si prvič slišala za izraz šodrovstvo? Se ti je kdaj zdelo, da plezaš po šodru?

Ta izraz se je v začetkih mojega alpinizma, torej konec sedemdesetih let, pogosto uporabljal. Prvi spomini mi sežejo k alpinistom iz našega alpinističnega odseka v Kranju, ki so sami sebe označevali za šodrovce. To je pomenilo tiste, ki so plezali v lažjih smereh; kot so sami govorili, za veselje.

Šodrovstvo je bilo pa vseeno dostikrat uporabljeno v slabšalnem tonu. Moj odnos do hribov je zelo spoštljiv. Izraz šoder nerada uporabljam. Mogoče takrat, ko plezam v smeri višje težavnosti, pa so vmes odseki druge ali tretje težavnostne stopnje.

Ko si začela hoditi v hribe in plezati, ni bilo niti sledu o opremi, podobni današnji, tudi oblačila so bila precej drugačna in iz drugih materialov. Kaj ste imeli hribolazci in kasneje alpinisti oblečeno in obuto? Kakšna je bila plezalna oprema takrat, ko si prvič plezala v gorah?

Plezali smo v gozdarjih globoko v osemdeseta leta. Oblečeni smo bili v pumparice, kasneje v bombažne trenirke. Težave so bile, kadar je deževalo. Oblačila so se napojila z vodo, postala so težka in še posušila so se počasi. Bilo pa je zanimivo plezati v teh oblačilih pri snemanju filma o Jožu Čopu. V vlogi

Pavle Jesih sem Čopov steber preplezala v suknjiču, širokih, v gležnjih stisnjenih hlačah in v plezalnih copatih.

Verjetno za vse generacije in za vse čase velja, da je klasike treba preplezati, torej najlepše in najbolj znane smeri, ki najbrž za nikogar niso šoder. Kako si jih preplezala, v plezalnih copatih ali gozdarjih, mogoče sprva s pomočjo lestvice?

V zgodnjem obdobju mojega plezanja je bila lestvica UIAA navzgor zaprta. Najtežje smeri so bile ocenjene z oceno 6+. Takrat so bile šestice, kot je Čopov steber, Aschenbrenerjeva smer ali Cizljeva ..., tiste, ki so nekaj pomenile. Preplezala sem jih v gozdarjih, če je bilo treba, tudi s potegom za klin. Športno plezanje je prineslo boljšo opremo, drugo miselnost in željo po prostih ponovitvah.

Smeri s katerimi ocenami težavnosti so takrat veljale za "višek"? Vemo, na primer, kako je na ocenjevanje težavnosti vplivalo plezanje v vedno težjih smereh.

S športnim plezanjem se je lestvica odprla navzgor. Klasike smo ponavljali v plezalkah, prosto in v bistveno krajših časih. Alpinisti so dvigovali stopnjo plezanja v prvenstvenih smereh ali pa so bile opravljene proste ponovitve tam, kjer si včasih niti pomisliti nismo upali, da bi plezali prosto. Meni je takrat pomemben vzpon predstavljala prosta ponovitev smeri Kunaver-Drašler v Sfinji (6b).

V času, ko si postala alpinistka, se je pri nas začelo športno plezanje. Razlika med športnim plezanjem in alpinizmom je predvsem v tem, da gre pri prvem za plezanje krajših smeri, ki so opremljene s svedrovci in relativno varne, drugi pojem pa je precej širši in pomeni tudi precej več nevarnosti, tudi zaradi padajočega kamenja, izpuljenih oprimkov, šodra ... Messner je v enem od intervjujev dejal, da je alpinizem brez nevarnosti turizem. Se strinjaš s tem?

Popolnoma. Alpinizem še vedno ohranja delež objektivnih in subjektivnih nevarnosti. Zmanjšuje jih lahko z izbiro smeri in z dobro kondicijsko pripravljenostjo, predvsem pa s pogostim plezanjem. Prav to omogoča varno gibanje v šodru. Mnogo velikih klasikov alpinizma (npr. Lionel Terray) je svojo življenjsko pot zaključilo v mnogo lažjih smereh, kakršnih so bili sicer vajeni.

¹ Pripomoček za tehnično plezanje – iz vrvi ali drugega lažjega materiala narejena majhna lestev.

Športno plezanje je dobra osnova za alpinizem in tudi obratno, kajne. Poleg tega se meja med njima začne brisati z večraztežajnimi s svedrovci opremljenimi smermi. S čim si ti začela in kako si povezala obe zvrsti plezanja?

Plezanje v velikih stenah je bilo takrat za alpiniste dobra osnova za športno plezanje, ki se je v svojih začetkih razvijalo v navpičnih stenah. Moč prstov, ki jo imam, in gibanje v navpičnici s popolnim varovanjem sta bila dovolj dobra podlaga celo za to, da sem v začetku tekmovala na raznovrstnih tekmah športnega plezanja. Po drugi strani pa so mi izkušnje in moč, pridobljena na umetnih stenah, omogočile, da sem res s užitkom prosto preplezala številne klasike.

Pri športnem plezanju gre navadno za plezanje v smereh s kompaktno skalo, če dovolj treniraš, lahko dokaj hitro napreduješ (vsaj do določene težavnosti), v alpinizmu pa se znajdeš v krušljivih delih z oceno II ali III, v previsnih sedmicah, v nekompaktni skali z oceno V ali VI ... Je šodertista dvojka ali trojka? Ali pod to spadata tudi petica in šestica, če je skala krušljiva? Težka smer za moj nivo plezanja, tudi če je krušljiva, ni šoder.

Zagotovo smo že vsi, ki se ukvarjamo ali zgolj spogledujemo z alpinizmom naleteli na izjave tipa: "Tega šodra pa že ne grem lezt!" V nekaterih primerih je šlo za dejansko krušljive stene, v drugih primerih pa za takšno poimenovanje lažjih smeri. Kaj je za koga lažja smer, je seveda popolnoma relativno. V kakem primeru se ti zdi raba tega izraza primernejša?

Če že, bi jo uporabila za poimenovanje lažjih smeri ali lažje dele odsekov v težki smeri. Vendar le za primerjavo in ne kot vrednotenje smeri in še manj plezalcev.

Krušljivost skale ni odvisna le od naklonine, odvisna je tudi od kamnine. Kakšna je razlika med kamnino naših in tujih gora?

Krušljivost naših gora se dostikrat izkaže kot prednost. Ko se srečaš z dolomitom, npr. v Dolomitih, je čvrstost skale osupljiva in z domačimi izkušnjami predstavlja plezanje res užitek. So pa vrste skale (granit), na katere se je treba privaditi zaradi drugačne tehnike.

Je tudi pri športnem plezanju mogoče uporabiti izraz šoder? V katerem primeru? Športni plezalci ta izraz vedno pogosteje uporabljajo za lažje smeri, a še vedno ohranja pridih manjvrednosti. ○